

pott tíz botot azért, amiért a nem nemes bármikor megkapja – arra ad alkalmat Madáchnak, hogy keményen kikeljen a botbüntetés ellen, újságíró-iskolában is taníthatnó hangvétellel és hőfokon.

Madách és a tudósító Timon is publicistának mutatkozott be hírlapi cikkeiben, s egynémelyik cikkének tárgya, hasonlóan, de még a párizsi Timon szelleme is megtalálható későbbi főművében, vagy ahogy ma kezdjük látni: főbb irodalmi alkotásaiban. Közéletiségének, ami képviselői mandátumával sem szűnt meg sohasem, a zsurnalizmus jó iskolája volt, de jó előiskolának bizonyult későbbi alkotó esztendeihez is.

SZABÓ BÉLA

Madách, a főbiztos

...Addig, míg a szabadságharc előtt a hadi főbiztosság szinte csak címet jelentett, a szabadságharc időszakában a megyei tisztség jelentőségében és súlyában a legelső közé emelkedett. A megye eddigi történetében szinte a legnagyobb áldozatvállalást a szabadságharc jelentette. Vonatkozik ez mind az emberi, mind az anyagi áldozat vállalására. E nagyarányú katonai mozgósítás kézbentartása, ügyeinek részbeni intézése főbiztos kezében futott össze, aki szinte láthatatlan, de tényleges organizátora volt a megye mozgósításának, a megye anyagi javainak a honvédelem szolgálatába való állításának.

Hogy érzékeltetni lehessen azt a munkát, mely Madáchrá, mint főbiztosra hárult, röviden ismertetjük azt az erőfeszítést, melyet Nógrád megye a szabadságharc 1848/49-es időszakában tett.

Már 1848 májusában határozat született, hogy a függetlenséget veszélyeztető támadás visszaverésére a megye 2200 jól felfegyverzett, vadászpuskákkal és kaszákkal ellátott nemzetőrt állít ki. E rendelkezés nyomán azonnal megindult a megyében a nemzetőrség soraiba való toborzás, mely csak induláskor volt önkéntes, a későbbiekben a vagyonnal rendelkezők közül történt a nemzetőrök kiállítását. A negyed telek, illetve a negyven akó borterms volt az alsó határ, mely mellett ezt a kötelezettséget vállalni kellett. A nemzetőrség élére Freyburg Lajos századost nevezték ki őrnagyi rangban. Már júniusban elrendelték a megyei nemzetőrség Szécsényben való összehívását, hogy onnan Vácra, majd gőzhajón Bajára, illetve az ókanizsai táborba a szerb felkelők ellen indítsák őket. A nógrádi nemzetőrök táborba szállásával egyidőben a megye úgyszólván egész tisztkara katonai szolgálatra ajánlotta magát. Mint tudjuk, Madáchoz betegségére való tekintettel előbb „honmaradónak” ítélték, de később betegsége ellenére is táborba szállásra határozta el magát. A nógrádi nemzetőrök júliusi táborba szállása elmaradt. Részint a kitűzött határidőre nem tudták a mozgósítást végrehajani, másrészt a galíciai események miatt a hadügyminisztérium elrendelte a nógrádi nemzetőrök otthonmaradását. A megye tisztkarának, köztük Madách Imrének katonai szolgálatra való jelentkezését pedig közvetlenül Batthyány miniszterelnök utasította el azzal az indokkal, hogy a megye háborús, veszélyes időben nem nélkülözheti a polgári vezetést.

A nemzetőrségnek már májusban megindult toborzása mellett Nógrád megye a katonai helyzet súlyosbodásának láttán 1848. július 26-án elhatározta egy 1200 főnyi önkéntes, hadiszolgálatra alkalmas nemzetőrségi csapatnak a kiállítását. A csapatot a megye látta el csákovával, köpennyvel, nadrággal, csizmával, fehérneművel, borjúval, lőtáskával, mely felszerelésre 80 000 váltóforintot ajánlott meg. A fegyverekkel való ellátást – részint lőfegyverekkel, részint kaszákkal – szintén a megye vállalta. Nógrád ezzel a felajánlásával az első volt a magyarországi megyék közül a hadiszolgálatra alkalmas nemzetőr csapat kiállításában. E katonai erő megszavazása, gyors kiállítása nyilván a főhadbiztos érdeme is. 1848. augusztus 27 és 30 között az önkéntes nemzetőr sereget Losoncon és Ba-

EMLEKTÁBLA BALASSAGYARMATON

lassagyarmaton összevonták, innen azonnal a váci gyülekezőhelyre szállították, és Ivánka Imre őrnagy parancsnoksága alá helyezték. Mint az előbbiekből ismertetett nyugtákból is kitűnik, Madách Imre még a váci táborban is biztosította a megye költségére a nemzetőrök ellátását. Ugyancsak tudunk arról, hogy balassagyarmati rabok által készített pokrócokat és bakancsokat szállítottak 1848. szeptember elején a váci táborban összegyűlt nemzetőrök részére.

Az 1848 augusztusában megalakuló önkéntes nógrádi nemzetőr zászlóalj szeptember 29-én a pákozdi ütközetben esett át a tűzkeresztségen, midőn a magyar seregek a Pest ellen vonuló Jellasicsra mérték vereséget. Részt vettek Jellasics üldözésében, majd 1848. októberében, – már mint első önkéntes nógrádi honvéd zászlóalj, – a schwechati csatában. Majd 1848. decemberében Horváth őrnagy vezetése alatt a Beniczky kormánybiztos irányítása alatt küzdő erők gerincét adták a budetini, szecsnoi, alsóturcseki harcokban. 1849. januárjában nehéz körülmények között, lerongyolódva is igyekeztek a Götz tábornok vezetése alatt álló császári erők betörését megakadályozni. Január végén Besztercebányára visszavonulva csatlakoztak a Görgey vezetése alatti magyar hadsereghez. Február 5-én Branyiszkónál Guyon vezetése alatt egyike volt a zászlóalj a hegyet elfoglaló és ezzel a visszavonulás útját megnyitó honvéd erőknek. A tavaszi hadjárat idején a VII. hadtest kötelékében harcoltak Kápolnánál, Hatvannál, Nagysallónál, Komáromnál, Ácsnál, majd részt vettek a magyar erők Görgey vezette visszavonulásában és eközben a váci, rétsági, érsekvadkerti utóvédharcokban. A zászlóalj Világosnál tette le a fegyvert. A függetlenségi harc első önkéntes megyei zászlóaljját tehát Nógrád megye adta. Batthyány Lajos, Magyarország miniszterelnöke 1848. augusztusában a kormány nevében köszönetet is mondott ezért a megyének. Az önkéntes honvédsereg létrehozása, a szükséges költségek megszavaztatása, a mozgósítás munkájának lebonyolítása azonban annak a megyei tisztkárnak a nevéhez is fűződik, melyben – már csak állásánál fogva is – nagyon jelentős szerepet töltött be Madách Imre, Nógrád megye főhadbiztosa...

(Részlet a megyei múzeumi szervezet készülő Madách-kötetnek tanulmányából.)